

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
היחידה ללימודי תקשורת קולנוע ואמנויות

הכינוס היו ליצירה הצעירה בחמ"ד

רויטל זיוון (שטרן), מנהלת היחידה ללימודי תקשורת, קולנוע ואמנויות

מעמד המגמה בבית ספרו, לימד התלמיד את מוריו ואת הנהלת בית הספר שלו שיעור חשוב בתקשורת: למרות שהמגמה קיימת בישיבה כבר מספר שנים, הנהלה לא ממש הבינה מהי מגמת תקשורת באמת ומה תפקידו של יוצר בתקשורת. הסרט שנוצר שם הוא שיעור טוב, אם רק ישכילו ללמוד ממנו לקח.

הזהות הדתית והתרבותית, של תלמידי החינוך הדתי.

סרטי המגמות לתקשורת וקולנוע בחמ"ד המגיעים אלינו מעשרות מגמות ברחבי הארץ, משקפים היטב את המגוון הרחב של דעות, עמדות ותרבויות שמכיל החינוך הקרוי "חינוך דתי לאומי". חוקר תרבות שיקח לידיו את הסרטים מתוך כוונה לאפיין את התשתית התרבותית שאליה נחשף הנוער ואיתה הוא מנהל שיח, יגלה שהספקטרום רחב ביותר: אין זהות תרבותית אחת והציר נע בין זהות דתית תרבותית מגובשת וברורה ובין איבוד הזהות התרבותית הייחודית והיטמעות בתרבות הכללית.

תלמידים רבים עוסקים בסוגיה זו בסרטיהם מתוך מודעות, מחקר ובדיקה. הם שואלים את שאלת השייכות התרבותית דרך יצירתם. דוגמה לכך הוא הסרט "תורה ועבודה" שנעשה בתיכון בית וגן בבית ים הבוזק את חייה של נערה הלומדת בבוקר במוסד דתי חרד"לי ובערב עובדת בפאב, וחייה וזהותה נעים בין שני העולמות. אך לחלק מן התלמידים אין בכלל שאלה. הם פורשים לפנינו את עולמם התרבותי, ואנו מבינים היטב היכן נמצא לבם. כמפקחת על התקשורת והאמנויות בחינוך הדתי אני קוראת למורים ולמחנכים שלנו להשתמש בכלי הזה של היצירה של תלמידינו לצורכי חינוך ובירור סוגיית הזהות והתרבות. ראשית, מחויבים לכך המורים והמחנכים בבתי הספר שיש בהם מגמות, גלו עניין ביצירות תלמידיכם ותגלו אותם. נסו לנהל איתם שיח מהמקום הזה של התרבות והיצירה, ותגלו שאם השיח הוא כן ושוויוני זו הדרך להגיע ללב של התלמיד ולהשפיע על עולמו הערכי. גם מורים ומחנכים בבתי הספר שאין בהם מגמות לאמנות ויצירה אינם יכולים להתעלם עוד מסוגיה זו. עליהם לנסות להגיע בכל דרך לחומרי תלמידים על מנת להיחשף, ללמוד, להבין ולהשתלם באופן אישי – ולבסוף גם לקבל כלים להשתמש בחומרים אלו בכיתות, כמאיץ משמעותי לשיח משותף ולהבנת עולמם של תלמידיהם. בשני נושאים אלו נתמקד בכינוס זה.

שנה חלפה מאז כינוס העשור שעמד בסימן הגירוש מגוש קטיף, והנה תלמידינו חזרו לעסוק בנושאים שבשגרה: ביחסים שבינו לבינה, ביחסי הורים ילדים, בזהות דתית ובזהות בכלל. שני נושאים בולטים עולים מתוך סרטי התלמידים, ובהם נדון בכינוס זה. הנושא הראשון הוא מקומם ומעמדם של מגמות התקשורת והקולנוע בחינוך הבנים. הנושא השני הוא הזהות הדתית והתרבותית של הנוער הלומד במסגרות של החינוך הדתי.

מגמות התקשורת בישיבות ובמוסדות החינוך של הבנים

הנושא עולה כמעט בכל כינוס, אולם הפעם יעדנו לו דיון נרחב בעקבות הסרט שיצר תלמיד מגמת תקשורת בישיבה תיכונית. עלי לציין שבעשור האחרון נפתחו מספר מגמות לתקשורת בישיבות, אך מספרן מועט יחסית למספר המגמות באולפנות ובתיכונים לבנות. באופן כללי, מלבד יוצאים מן הכלל, רמתן נמוכה יותר. בחלק מהישיבות נועדה מגמת התקשורת לקלוט את התלמידים שאינם מתאימים למגמות הריאליזם ואת התלמידים הנפלטים ממגמות אחרות. היחס למגמה מזלזל. הדרישות המקצועיות של המורים והפיקוח אינן נשמעות, והישיבה אינה מציידת את המגמה בציווד הנדרש. זו הסיבה שהמורים הטובים עוזבים, והישיבה מעסיקה מורים לא מקצועיים שאינם יכולים להוביל את התלמידים לקו הגמר.

מעל הכול הישיבה משדרת מסר לתלמידים הטובים – "זה לא בשבילכם". היחס המזלזל מובע כבר בפנייה הראשונית של ראשי הישיבה או מנהלי התיכון ליחידה ללימודי קולנוע.

– "אני רוצה לפתוח מגמה, התלמידים ילמדו את היחידות המעשיות בשעות מרוכזות רק בכיתות י"ב".

– "אי אפשר לעשות כך סרטים? יש לנו תלמידים מאוד מוכשרים, שמצלמים ועורכים למסיבות פורים".

– "אני רוצה לפתוח מגמה. לרוב התלמידים יש מצלמה בבית ותוכנות עריכה במחשב הביתי, כך שאין צורך לרכוש ציוד".

חובה לציין, כי בישיבות שבהן נפתחת המגמה מתוך הבנת ערך התקשורת והיצירה, אנו עדים לעשייה נפלאה, הן בהיבט החינוכי – התמודדות עם סוגיות חינוכיות משמעותיות כתוצאה מהעיסוק בתקשורת – והן בהיבט היצירתי, יצירה איכותית המגיעה דווקא מתוך הישיבות ונוצרת על ידי בנים מוכשרים. בסרט שיצר תלמיד הישיבה התיכונית על

הראייה הפנימית ביצירה הקולנועית

הרב רפי אסולין | ראש ישיבת שעלי תורה בית שמש

2

בגרות מהסרטים
תשס"ח

השם אדום מבטא אם כן תפיסת עולם, שאת המציאות לומדים דרך חוש הראייה; האדומים מייצגים את התפיסה שמעצימה את אופן הצגת הדברים על פני תוכנם, העדפת החן והיופי על פני יראת שמים.

ברם במעמד הר סיני הדגיש הקב"ה: "קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים". לאמור, כאשר מבקשים לבחון את המציאות יש להעדיף את הערוץ השמיעתי על פני הערוץ החזותי, שכן הערוץ החזותי יש בו סכנה של עיוות המציאות והצגת מצג שווא. לעומתו, ערוץ השמיעה יש בו כדי לקרוא את פני המציאות דרך חיישנים פנימיים ביקורתיים שיש בהם הגנה מפני תפיסת מציאות מעוותת.

על כן ברור, מדוע בחרה היהדות לעצום עיניים בשעת קריאת שמע. היהודי מצווה לשנן פעמיים ביום בפרשת קריאת שמע את אמת החיים, ברגעים אלו עליו לעצום את עיניו כדי לא להתבלבל ולסטות מן האמת; בבחינת 'ולא תתורו אחרי עיניכם', אלא עליו להשמיע לאזניו: "שמע ישראל!" חדד את השמיעה ואפשר לה להיות ערוץ חושי מוביל בקריאת מפת המציאות.

אם כן הוא, מה מקומה של מגמת קולנוע שכולה חוויה חזותית ולישיבה תיכונית?!

ניתן לבחין בשלוש גישות ביחס לקידמה בכלל ולעולם הקולנוע בפרט. הראשונה – דוחה ומתעלמת השנייה – מתגוננת, והשלישית – מאמצת הגישה האחרונה – היא הגישה היונקת מתורת הרב קוק – טוענת, שיש בחדשנות כוח אלוקי מגמתי, שנועד לפתח את העולם; ומחובתנו לרתום את אותם כוחות וכלים לעבודת ה' בבחינת "יפת אלוקים ליפת וישכון באוהלי שם"!

והנה הנביא שמואל מכונה "הרואה". משמע, יש ראייה אחרת והיא הראייה האידאלית. ראייה זו בוחנת את המציאות דרך פריזמה, המאפשרת תפיסה שלמה של

"הלעיטני נא מן האדום האדום הזה", זעק עשיו אל מול פניו המשתאות של יעקב אחיו. ותוצאות הזעקה לא איחרו לבוא: "על כן קרא את שמו אדום".

במבט ראשון הקשר בין הזעקה לתוצאה נראה תמוה, שכן מדוע תשמש אמירה אומללה על צבע תבשיל עילה לקביעת מהות ושם של אומה. יתרה מזו, אילו נתבקשנו לתת טעם לשם "אדום", היינו בוחרים את צבעו האדמוני מלידה ולא פליטת פה מקרית! וכי יעלה על הדעת שאילו היה עשיו צועק 'הלעיטני נא מן העדשים' היה נקרא שמו עדש?!

מסתבר, שפליטת הפה של עשיו לא הייתה מקרית, אלא אירוע מכונן. אותה אמירה קצרה ותובענית ביטאה את הדרך שבה בחן עשיו את המציאות. הוא בחר לתאר נזיד העדשים דרך המראה שקלטו עיניו;

תבשיל פשוט מתעלה למראהו האדום הלוהט לחוויה מסעירה. המראה הסעיר את כל חושיו עד כדי תביעה: "הלעיטני נא...!"

בעיני עשיו ההתרשמות החיצונית הייתה 'חזות הכול'. החוויה האסתטית הפכה למרכז ועיקר עד כדי טירוף חושים. תכונה זו יצרת סדר קדימויות, עד שעשיו מוכן למכור בכורה עבור נזיד עדשים.

1 אורות, עמוד לד, סעיף יז: "כל התרבות הזמנית בנויה היא על יסוד כח המדמה. זוהי מורשת גורלם האילולי של עמי התרבות האחוזים בכח המדמה, שממנו באה התפתחות היופי הגופני בפועל ובציור מעשי. ... וכה הולכים הענינים בהדרגה, עד ששרירי השכל שברוח החכמה החולונית גם הם הולכים ונעתקים אל כח המדמה. המליצים והמספרים, הדמיתוריים וכל העוסקים באמניות היפות נוטלים מקום בראש התרבות, והפילוסופיה פוסחת וצולעת ואין לה מעמד מפני שהשכל הנקי הולך ומסתלק... אותה העדינות הפנימית, הבאה מרוח החכמה, הולכת ונמוגה, השאיפה לרוחניות ואצילות, לדבקות אלהית, לעולם העליון, לזרם המוסר, ברום טהרתו... נוהג הדבר בישראל כלפי רוח הקודש ואהבת התורה ברוח פנימי ורעננות עצמית של היהדות הנאמנה, ובעולם שולט רוח מגושם... אמנם כל זה הוא יסוד עצה מרחוק, עצת ד' היא להשלים את כח המדמה, מפני שהוא בסיס בריא לרוח העליון שיופיע עליו... על כן מתבסס כעת רוח המדמה עד שיגמר בכל תיאורו, ואז יהיה כסא נכון ושלם לרוח ד' העליון ויוכשר לקבל אור רוח הקודש עליו, שהוא רוח ד' "רוח חכמה וכינה, רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ד'".

מביכים, אפיזודות שמעוררות גיחוך ועוד. הצד השווה שבהם, להנציח רגעים לא נעימים. האזהרות החוזרות ונשנות לא הועילו, והתלמיד בשלו. באין מוצא, זמן התלמיד למשרד ההנהלה והתבשר שמונה לתפקיד צלם הבית של הישיבה. התלמיד הופתע ושמח על המינוי המכובד. מיום זה ואילך הוא הקפיד להנציח במצלמתו את הרגעים היפים בישיבה, ותמונותיו עיטרו באופן קבע את המצגות וזכי הפרסום.

צעד קטן זה סלל לייסוד מגמת הקולנוע בישיבה. בתהליך הלמידה הקפדנו להדגיש שהספור הקולנועי הוא כלי המאפשר ביטוי למבט הפנימי. סופו של הסיפור הוא פירות הביכורים של המגמה, שלשה סרטים המציגים התמודדות עם דילמות אנושיות וערכיות.

מגמה שהתחילה מתוך רצון להשביע את מבוקשם של תלמידנו הפכה להיות למגמה מובילה. תלמידי שסימו את מגמת התקשורת חוו חוויה לימודית נדירה, חוויה של יצירה, חוויה שגילתה כישורים חבויים שאינם באים לידי ביטוי במגמות אחרות. הם נדרשו להפעיל כישורים שלומד רגיל אינו נדרש להכירם, וכאמור שיאו הוא מוצר מוגמר של סרט שהיוצרים הטביעו בו את חותמיו.

הנראה. ראייה זו מתחילה את הסתכלות דרך הראייה הפנימית, וממנה הרואה מקנה משמעות למה שמתגלה לעיניו; ראייה זו מבוססת על פיתוח הדמיון שבאדם. כוח המדמה הוא כשרון אנושי, המאפשר לרואה לבחון את המציאות בממד נוסף, נסתר, והוא מאפשר לפרש את הנראה בעיניים חמושות.

מגמת הקולנוע טומנת בחובה את הסכנה של בניית מצג שווא, שבכוחו לפרוט על נימים חבויים ולהפעיל מניפולציה רגשית. בלשון העם: "לעבוד על הרואה". מאידך גיסא, יש בכוחו של הקולנוע לפתח את כוח המדמה. כוח זה יחדד את הרגישות והעדינות, יפתח יכולת הסתכלות שבכוחה לראות מעבר לנראה. בעיניי, שיאה של היצירה הקולנועית הוא היכולת להפוך רעיון מופשט לתמונה מלאת חיים ותנועה, היוצרת חוויה רב ממדית, חוויה אסתטית המטיבה להציג דילמות ערכיות ומוסריות.

סיפורה של המגמה בישיבה יש בו כדי להדגים את התפנית מצילום ציני לצילום ערכי. במסדרונות הישיבה נהג להסתובב תלמיד כיתה ז' חמוש במצלמה דיגיטאלית וצילם מכול הבא ליד, צילום של מצבים

"עד לזו השמים"
ישיבת קריית חצונ, בני ברק

"עד לזו השמים"
ישיבת קריית חצונ, בני ברק

תקשורת - המגמה העמוקה של תפקידנו החינוכי

אביה ששר | ראש אולפנת עפרה

4

בגרות מהסטרטגיה
ישראל תרש"ח

מבט דרשני זה על העקדה, אני רוצה לדון בסוגייתנו. כל אחד מאיתנו, המחנכים וראשי המוסדות, צריך להחליט ולהגדיר לעצמו את יחסו למגמת התקשורת ולנעשה שם. האם הוא מאפשר למורי המגמה לעלות על "אחד ההרים" כרצונם? האם הוא כופת ועוקד או משחרר ומאפשר? האם הוא מכיר את הדרך אל ההר? האם הוא יודע שיכולה לצאת משם אש? האם הוא נשאר עם הנערים בדרך, או שהוא מוכן לצאת למסע, לעלות אל ההר, להיות מבולבל מהקולות השונים ולחפש את הדרך האמיתית והמפרכת להופעת האור הגדול? האם חיפוש זה משותף לו, לתלמידיו ולשאר המורים, או שכל אחד מחפש דרך לעצמו? רק אחרי הכרעה כזו אפשר להמשיך ולהתקדם בדרך.

בעיניי, הדרך האמיתית, המאתגרת והמרתקת היא "וילכו יחדיו" - ראש האולפנא והישיבה, הצוות החינוכי, מורי המגמה והתלמידים. העשייה התקשורתית במגמה לא מתרחשת על הר אחר, אלא על ההר שלנו! במוסד שלנו! אצל התלמידים שלנו ועם המורים שלנו! התלמידים כבר מזמן "העמיסו את הציווד על החמור ויצאו השכם לדרך" - השאלה היא אם אנו ערים לכך...? יהיה מי שיאמר: זה לא ענייני, המגמה היא במילא בועה בתוך המוסד שלי... אני לא קשור לזה... וחופף מזה אני ממש לא מבין בתקשורת. לדעתי אמירות אלו הן של מי שאינו מבין בתקשורת ובמשמעות העמוקה שלה - בתקשורת החינוכית בינינו לבין תלמידינו. הרי קורה כה דבר מדהים! תלמידי המגמה יוצאים למסע שעליו הם חולמים זמן רב, הם מתכוננים, מפיקים, מתאמים,

כולנו מכירים את סיפור העקדה. זהו סיפור על אמונה גדולה בה'. זהו תיאור יסודי לכל אורח חיינו היהודיים, והדברים ידועים וברורים. רציתי להציע כיוון אחר, חינוכי, שלא מפרש את פשט הפסוקים, אבל במבט דרשני יכול להתלות בהם.

אברהם אבינו מחנך את בנו. מצד אחד הוא עוקד אותו, קובע לו גבולות, מציב אותו במסגרת ותוחם את אורח חייו. קשירה זו מגבילה מאוד את התנהלותו של בנו, ואברהם יכול לעשות בו "כרצונו" ולחנכו לפי מחשבותיו ותכניותיו. בגישה זו, שבה הבן כפות ואביו מחזיק בו, סביר שלא תהיינה נפילות חינוכיות. אברהם כמעט שהמשיך בהגבלות אלו "עד הסוף", אילולא הקול השני, הצו האחר: "אל תשלח ידך אל הנער" - תשאיר לו מרחב מסוים, תשחרר קצת את החבלים, אתה לא רשאי לעקוד אותו ממש. השאר מרחב מסוים שאליו לא תיכנס, זוהי הטריטוריה שלו, יש לו משמעות חיים משל עצמו, ובה אתה לא יכול לגעת.

שני הקולות ושני הציוויים לאברהם יוצרים את המתח החינוכי שאנחנו מחויבים אליו. מצד אחד, מסגרת וגבולות; ומצד שני מרחבים ואפשרויות. אי אפשר לזה בלא זה. - אולם כיצד אפשר למצוא את האיזון הנכון בין השניים? מהו המינון שבין העקדה למרחב? מהו האיזון שבין "מוסר אבך" לביטוי העצמי? נראה, שהמתכון הנכון לכך מופיע כמה פסוקים קודם: "וילכו שניהם יחדיו".

ההליכה המשותפת היא היוצרת את ההתקשרות, את ההיכרות, את האמון, את המינונים והאיזונים. על בסיס

"חינכתי את שאחיה ונשיי"
אורחיה סטון בריט, ירושלים

- ולכן זהו המקום שבו כדאי, חשוב, נחוץ והכרחי שנהיה.

חשוב, שנהיה שם מתוך הסכמה, מתוך הבנה ומתוך ליבון של תפקידנו ביחס לצוות ההוראה והתלמידים. חשוב, שנהיה שם כבר מתחילת התהליך על מנת שנבין את הרקע ואת הנפשות הפועלות. חשוב, שנהיה שם מתוך הקשבה וענווה, מתוך ביטחון והכוונה. חשוב, שנהיה שם, כי התלמידים חשובים לנו והצוות יקר לנו - וזה חלק מתקשורת. זהו תהליך גדול שיסודו באמון שנקרין סביבנו ובמידת הקשר שנבנה בימים. זהו מסע שמתחיל כבר בתחילת כיתה ט' בצעדים הראשונים בבית החינוך שלנו, הוא ימשיך בבחירת המגמות ויבוא לידי ביטוי בתהליך ההפקה, בימי הצילום, בלילות העריכה ועל המסך בערב ההקרנה. מה שנקרין - יוקרן ... מה שנשדר - ישודר ... זהו המסע. הוא מאתגר, הוא מייגע, הוא מבלבל - אך יכולה לצאת ממנו אש גדולה של יצירה ושל חינוך, של התחדשות ועשייה. "וילכו" ובעיקר "יחדיו" - בעיני זהו העומק של התקשורת, ואכן זוהי המגמה. המגמה של שליחותינו החינוכית.

פוגשים אנשים, שחקנים ובעיקר ... את עצמם - ואנחנו מחוץ למסע הזה!

זאת ועוד, כשיוצאים "למסעות חינוכיים" ולתהליכים במוסדותינו אנחנו הם המובילים, המתכננים, הקובעים את הדרך; רק כאן אנחנו מאפשרים לתלמידנו להוביל, לבחור את הנושא, להיכנס לנפש פנימה, למצוא את נתיבי הביטוי ולצעוד קדימה. אנחנו צריכים לעודד אותם במסעם, לאפשר להם את רצונותיהם ו"לא לשלוח יד בנער". עלינו להיות איתם בדרך ולכוון אותם, לשרטט עבורם את "מפת הדרכים" החינוכית, המתעלת את שאיפותיהם למזבח החינוכי. זוהי המשמעות העמוקה של "תקשורת".

אינני סבור, שאנו צריכים לסחוב את הציוד או להחזיק להם את ה"בום", אנחנו לא צריכים להיות באודישנים של כל שחקן. אבל אנחנו חייבים להיות איתם בצמתים, בנקודות ההתלבטות והמבוכה. להיות תמרורים, לזכור שהם הנהגים, אך לזכור שאת המפתחות הם צריכים לבקש מאיתנו. להרשות לעצמנו ליזום, לשאול, לדרוש, לבטל ולהתעניין מתוך הערכה ומתוך שיתוף. להיות שם במקום המיוחד שבין שני הקולות והציוויים - בין המסגרת והמרחבים. זה המקום של הנגיעות העמוקות והמשמעותיות ביותר. זה המקום לעשייה החינוכית הרלוונטית אצל תלמידנו בכלל, ואצל תלמידי מגמות התקשורת בפרט. זה המקום שבו אפשר להתבלבל ולחפש את הדרך - כתלמידים, כמורים וכראשי מוסדות

"אם צעקה העזרה"
אלמנה עפרה

"אם צעקה העזרה"
אלמנה עפרה

כיונים חדשים ביצירה של מגמות התקשורת

אור מנחם | מדריכה ארצית בחינוך הדתי

"קצר בתקשורת"

כתבה זו עשויה בסגנון "דוק אקטיביזם" כאשר הבמאי, יוצר הכתבה, שם את עצמו במרכז בבואו לענות על השאלה, מדוע מגמת התקשורת שבה הוא לומד סובלת מזימוי ויחס כה שליליים בתוך הישיבה?

כתבה כזו הייתה יכולה בקלות להפוך לשיח פנימי בלבד בתוך בית הספר, שיח שאינו מעניין איש מבחוץ. אולם עריכת ראיונות עם דמויות בתוך הישיבה, ומחוצה לה, תופעת "המיקרופון הרודף", קרינות אישיות, עריכה נמרצת, שילוב אנימציות ומוסיקה, ואף שימוש בהומור – מהווים טיפול מרענן בסוגיה הנוגעת אולי למגמות תקשורת נוספות בחינוך הבנים.

שתי כתבות אלו מהוות חריג נעים בנוף הכתבות שבהם צפינו לאורך השנים. "אשר" היא כתבת תחקיר של ממש, התלמידים עסקו בעבודה עיתונאית של איסוף חומר וניתוחו, ולא הסתפקו בתיאור פשטני של הנושא. "קצר בתקשורת" בולט בשל האופן שבו הוא נעשה. הוא עשוי לחולל שינוי ביחס של בית הספר אל המגמה, ובעקבות הדיון שעורר, אולי יחולל שינוי גם ביחס של בתי ספר אחרים למגמה זו.

במהלך השנים צפינו בתוצרי גמר רבים של מגמות התקשורת בחינוך הדתי. על פי רוב מדובר בכתבות ברמות שונות העוסקות בנושאים אישיים, דמויות חריגות או תופעות המעניינות את התלמידים.

לעתים אנו חוזרים שנה אחר שנה לאותם נושאים. שוב כתבה על הליצן הרפואי, ועוד כתבה על ילד חריג, ואף אחת מהן לא מאירה את הנושא מכיוון מקורי. השנה אנו מבקשים לציין שני סרטים שנשלחו לתחרות, שתי כתבות מעוררות עניין, המביאות לידי ביטוי גם את הלמידה העיונית במגמות המתמחות בעיתונות כתובה ומשודרת: הסרט "אשר" – מתיכון אמי"ת דרור בירושלים; והכתבה "קצר בתקשורת" – מיישיבת יבנה בחיפה.

"אשר"

אשר היא כתבת תחקיר העוסקת בשאלת מותו של החייל אשר מזגיה בן העדה האתיופית. יוצרי הכתבה נברו בארכיון מכתביו של אשר, שוחחו עם מכריו, בדקו מסמכים צה"ליים הנוגעים לשאלת רשלנותו של הצבא ביחס לחיפושים אחריו, ויצרו כתבת תחקיר בסגנון "עובדה". כתבה משובצת בשחזורים עלילתיים משעות חייו האחרונות של אשר.

"אשר"
אלכסנדר זינגר, ראש תימן

"קצר בתקשורת"
אמיר, ראש ישיבת חור שומאל, אפרת

אנו מקוים שכתבות אלו יהפכו לסגנון הנבחר בעשייה הדוקומנטרית של מגמות התקשורת בחינוך הדתי. ומכאן פנייה אליכם תלמידי מגמות התקשורת, בידיכם כלים של עשייה עיתונאית חוקרת, זהו הייחוד של המסלול שאותו למדתם, השכילו לתת ביטוי לדבר בכתבות שאתם יוצרים.

באמצעות הקראה מתוך מכתביו ושיריו של אשר מנסה הכתבה לשרטט את דמותו כבחור צעיר ורגיש הקרוע בין עברו באתיופיה לבין החיים בארץ, בכך מצליחה הכתבה לצאת מן המקרה הפרטי המוצג בה ולסמל את הקשיים שחווים בני הדור הצעיר של העדה האתיופית בארץ.

בין מורכבות רגשית לרגשות מורכבים

מחשבות בעקבות צפייה בסרטי בוגרות

הרב רונן בן דוד | ראש אולפנת נוה חנה, גוש עציון

7

בעולם נטול ודאות, מוצא עצמו בסבך מורכב, שאין לו תקדים כה מחודד בהיסטוריה של האומה הישראלית. בעוד שבעולם המודרני היה המתווה העקרוני של החיים "או או" (או דתי או חילוני, או תורה או מדע, או אמת או שקר), הרי שבעולם שלנו מתפתח בצעדי ענק מתווה חדש של "גם וגם" (גם תורה וגם מדע, גם שכל וגם רגש, גם יהדות וגם קולנוע...).

יש מי שיראה בכך נסיגה עצומה ביחס לדורות קודמים, התפרקות המובילה להתפקדות. יש שיאמרו, שמתווה מעין זה מוביל בהכרח ליצירת "סלט" בלתי נסבל של אמת ושקר המשמשים בערבוביה, הכל לפי הנוחות של המשתמש כאן ועכשיו. יש אף הרואים בתהליך, אות שהקב"ה מציב בפנינו, על מנת שנבנה מולו חומה בצורה ובלתי חדירה; ברם מאידך גיסא, יש מי שמציע לראות מבעד לסבך המורכב את ראשיתה של תפיסת עולם יהודית מלאה יותר. תפיסה כזו, שמייצרת דיאלוג כן ועמוק מול כל חלקי המציאות, ולא רק נמנעת מהם. הסכנות האורבות למי שמבקש ללכת במתווה זה רבות וברורות, אלא שלעניות דעתי, דווקא מהם תצמח האמת הגדולה, הרחבה והמקיפה יותר של התגלות א-לוקית בעולם. דומני שלדרך זו התכוון מרן הרב קוק במקומות רבים בכתביו¹.

בעולם חשוף ומורכב כשלנו, קשה מאוד להיות מתבגר. גיל ההתבגרות ייעודו לאפשר לכל אדם לבנות את אמונות היסוד של חייו, ולהתחבר לסיפור חיים משלו. סיפור שבו הוא לא רק אחד מן השחקנים, אלא ממש הגיבור הראשי. כשהחברה מסביב מציגה בפני המתבגר אמת ברורה שלאורה עליו ללכת, מלאכתו פשוטה יחסית: הוא יבחר לצעוד בדרך שבה חונך, או שימצא דרך "אחרת נאה הימנה" (או לפחות יחשוב שמצא). לעומת זאת, כשהחברה כולה חיה בסבך שאין בו "נכון" או "לא נכון", כשהמציאות היא ש"הכל שפיט", בניית הסיפור האישי קשה הרבה יותר. הוסיפו לכך את העובדה שהתערערות התקפות של האמת הלוגית

אפתח בגילוי לב. הצפייה בסרטי בוגרי מגמות הקולנוע בציבור הדתי מרגשת אותי בכל שנה מחדש. יש משהו מיוחד בקסם של המסך, אשר באמצעותו ניתן להעביר במרוכז, באופן בלתי אמצעי ונטול התחסדות, מחשבות, רעיונות, לבטים ותחושות. עם זאת העמידה מול חלק הארי של החומרים לא קלה לי. בהיותי איש חינוך החפץ מאוד להיות מחובר לעולמם החווייתי והערכי של תלמידיו ותלמידותיו, אני מגלה לא פעם, כי מדובר במורכבות שקשה לי להכיל, כפי שהייתי רוצה. דבר אחד ברור לי מעל לכל ספק: מי שצופה בסרט המעלה נקודה רגישה ועדינה ועוסק רק בשאלות טכניות הקשורות לתפאורה של הסרט, "מפספס" משהו מהותי.

היה זה האנתרופולוג קליפורד גירץ, אשר הציע לנו לבחון את התרבות שבה אנו חיים על פי סמליה. לשיטתו, אם ננסה לבחון תפיסות עולם רק מנקודת מבט הגותית, נפסיד את החלקים הטעונים, המורכבים והעשירים מבחינה רגשית באותה תרבות. לעומת זאת, אם נצא דווקא מתוך העולם הסמלי, נוכל לחשוף תמונה עשירה, מורכבת ונכונה הרבה יותר של אותה קבוצה אנושית. בהקשר זה חשוב לזכור, כי עולם היצירה הקולנועית, מהווה מקור סמלי רווי וגדוש להבנת התרבות שבתוכה מצוי יוצר הסרט. התמונות הנעות, המוצגות על גבי המסך, מהוות צוהר איכותי להכרת מה שהן מייצגות. בזה, צדק גירץ עד מאוד.

מה מייחד את העולם שבו אנו חיים כיום? דומני, שאם ננסה לחדד את התשובות השונות שניתנות לשאלה זו, נישאר עם אחת: בהיעדר אמת אחת הכל הופך להיות שפיט. ובמילים אחרות: כל ההישגים של העולם הפילוסופי המודרני, זה שחתר להכרת האמת האחת וביקש להגדיר את כל השאר כשקר גמור, מפנים את מקומם לתפיסה חדשה. לפי תפיסה זו, אין יותר אמת אחת דרכה ניתן להבין את המציאות. ממילא יוצא, כי אין – ולא יכולה להיות – אפשרות אחת או מתווה אחד לחיים. הנוער הדתי המבקש לבנות את סיפור חייו

1 למשל: בפתחה ל"אדר היקר", במאמר הנקרא "מעט צרי", קרא הרב קוק למתווה של "גם וגם" בהגות היהודית, דווקא עם שיבת היהודים מהגלות לארץ ישראל, כחלק מ"תורת ארץ ישראל" הרחבה שלו. שיטה זו מבוססת על ההנחה, כי האלוקות מתגלה בכל חלקי המציאות, והחתיירה לאמת מתחילה מהיכולת לחשוף את הטוב שבכל אחד מפרטי החיים. גם, ואולי אף בעיקר, מול החלקים שהם קשים ומאתגרים ביותר.

לסמל את הפרק החדש בחיי הנישואין שלהם, טבעת המורכבת משתי מתכות ש"יש קונטרסט מאוד גדול ביניהן" כדברי הבעל. זה אחד הקטעים שהרגישות האסתטית של הסרט מגיעה לשיא: תוך כדי הסיפור הזרמטי על ההכרה בשוני, יושבים ההורים יחד שלובי ידיים בחיבה רבה – בעוד שעד כה הם נצפו בסרט כל אחד ממקומו שלו. אגב, האם, מצולמת בדרך כלל ליד ארון ספרים, כשעל המדף שמאחריה פרחים; והאב – כאילו מבלי משים – יושב על כורסה בסלון ליד שעון מתקתק. היא חיה במקום של לבלוב ופריחה, והוא חי "על זמן שאול".

למרות אבני הבניין של העלילות הדומות, לכאורה, מדובר בשני סרטים שונים מאוד. האווירה של הסרט "איש באמונתו יחיה" (שם שמעניק לו האב, שנשאר חילוני, באחד מהסבריו בסרט), מאוד קודרת. המפה הלבנה הנפרסת שולחן האוכל בבית ההורים שלוש פעמים, אינה מצליחה לכסות על הקושי. האב מצולם כשהוא ישן (בשני טייקים שונים, שלא נטעה...) בזמן שאשתו ובנותיו מדליקות את נרות השבת. בצילום אחר, המנסה לתאר את אורח חייו החילוני, נראה האב כשהוא ממלא טופס טוטו בבית קפה המוני. לכך יש להוסיף את התאורה הלא מתאימה (בלשון המעטה) בצילומי האב הנוהג במשאלתו ומתאר את מציאות חייו הקשה עבורו (לדבריו, אם היה יודע בחתונה שכך יתפתחו הדברים, בשום אופן לא היה מתחתן אתה). ואם בכל אלה לא די, הבן חובב הכדורגל המושבע – שנשאר חילוני – מסביר, כי "ברור שאני צריך לשמור שבת והכל, אבל לאימונים אני אלך בשבת... הייעוד שלי זה להיות שחקן"; ואילו הבת האחרת, דניאלה, נלקחת ע"י אמה לבדוק פנימייה חרדית, ובאופן בולט בוכה בדמעות שליש וזוכה לחיבוק חם של אמה, על כך שהיא מסרבת ללמוד שם. ניכר בעליל העדר מוזיקת רקע מתאימה, העדר המחדד את הקדרות המתוארת בסרט. יתרונה הברור של הקדרות הזו, היא שאינה מאפשרת לצופה לשקוע באשליות על כך שאולי דרך חיים זו קלה.

לעומתו, הסרט "שתי מתכות בטבעת אחת", פותח במוזיקה חיונית ושמחה ובצילומי סטילס של בני המשפחה המחייכים; אך שהקושי הבסיסי בהתנהלות המשפחה ניכר מיד עם הצגת האם המדוכדכת משהו. בכלל, הבחירות המוזיקליות בסרט הזה עדינות

הובילה למציאות חיים שבה העולם הרגשי מהווה מוקד לא פחות, ואף יותר, חשוב משדה השיח הפילוסופי המובהק, וקיבלתם מבין שמציאת הדרך החוצה ממנו אינה קלה, בלשון המעטה.

מחשבות אלה ליוו אותי בצפייה בשלושה מסרטי המגמות: "איש באמונתו יחיה" של אולפנת רבבה, "שתי מתכות בטבעת אחת" של אולפנת "צב"ה" הרצליה, ו"תורה ועבודה" מתיכון "בית וגן" בבת-ים. שלושה סרטים דוקומנטריים שהמכנה המשותף להם הוא, שהדמויות הראשיות שלהם חיות בסבך של קודש וחול המשמשים בערבוביה, ואינן מוכנות לוותר על אף אחד מן הקטבים. שני הסרטים הראשונים עוסקים במשפחות שבהן האישה חיה באורח חיים דתי והבעל לא. במקרה הראשון, "איש באמונתו יחיה", היתה המשפחה חילונית במקור, והאם ובנותיה חזרו בתשובה. באחד הקטעים בסרט מנסה האם להסביר

"seed of life"
אלמנה עברה

מדוע האב, שניסה לנהל גם הוא אורח חיים דתי במשך תקופה מסוימת, לא התמיד בכך: "הוא יודע שהיתה לו הרגשה טובה, אבל לפעמים, כשההר כל כך גבוה, אתה לא יכול לטפס עליו". בסרט השני, "שתי מתכות בטבעת אחת", בני הזוג היו דתיים, ובתהליך ארוך ("כמעט עשר שנים מאז התחילו אצלי השאלות הבנתי שאני לא מרגיש סיפוק...רציתי להרגיש סיפוק...") החליט הבעל והאבא לבחור באורח חיים חילוני. מהותו של השם המקסים והקולע של הסרט, מתגלה לקראת סופו, כשהאם מספרת על הקושי שלה להחזיק בטבעת הנישואין המקורית ("התאבלתי...סגרתי את הדלת של מה שעמדנו מתחת לחופה, ופתחתי דלת חדשה..."). בני הזוג החליטו ללכת לרכוש יחד טבעת חדשה כדי

כשברקע מסבירה הבחורה – בהצטדקות ניכרת לאוזן, אך לא ממש משכנעת – שכיוון שמדובר בבר כשר אזי רוב האוכלוסייה שבאה לשם היא של דתיים. מיד לאחר מכן מספרת האם, מזוע המליצה לבתה ללכת לעבוד שם, ועד כמה היא מתחרטת על כך (גם כאן בחירה אסתטית מוצלחת: האם מקפלת בגדים תוך כדי סיפור, משל מתארת היא את התקפלותה עצמה מול רצון בתה).

למרות רצונה של הבת לגמז את העובדה שהיא עובדת בבר, על כל המשתמע מכך, עולה בהמשך הסרט התחושה שהיא חווה חוויות לא פשוטות. הקונטרסט בין סדר היום הדתי המובהק (נוטלת ידיים, גורבת גרביונים, מתפללת, מנשקת את המזוזה בכניסה לכל חדר) לבין האיפור הכבד והלבוש הגבולי שהיא עושה על עצמה בערב לפני העבודה (כשברקע בחרה היוצרת דווקא לשים את השיר "ביקשתי קרבתך"...) חד ונטול פשרות. אין מקום לספקות, הבחורה חיה בתפר שבין שני עולמות, והיא לא מוכנה לוותר על אף אחד מהם. בסופו של הסרט, היא נצפית פוסעת בסמטה חשוכה בשעת לילה, לבדה בחושך. בדומה לתחושה שלה בחיים האמיתיים.

אחד השיאים בסרט, הוא זו-שיח בין שתיים מחברותיה. האחת, המוצגת כדתייה וערכית (וואולי גם קצת "חננה", אם לשפוט את עולם הדימויים המקובל), קובעת בפשטות: "בת דתייה לא יכולה לעבוד במקום כזה". ואילו חברתה, הגזעית משהו, קובעת ברמה לא פחות ברורה של פשטות כי "אחרי בית הספר אנחנו יכולות לעשות מה שאנחנו רוצות". הדיאלוג הסטריאוטיפי הזה, מגלה למי שאינו מכיר את עולמם של מתבגרים, את שני הקצוות של היחס למציאות: הקושי הערכי מחד גיסא, והחיבור הרגשי מאידך גיסא. לא פלא הוא, שדווקא הבחורה

ומתאימות מאוד, ותרומתן לרושם הכללי רבה. גם במשפחה זו האח אינו דתי, אולם אופן הצגת הדברים שונה מאוד מאשר בסרט הקודם. על רקע דברי האח המסיים את ההסבר להתפקדות שלו (מרתק!) הוא מתאר שאביו החליט להפוך לחילוני בשנות ה־עשרה לחייו, ובכך "גנב" לו את תפקיד מחפש הדרך (המרדן...), הוסיפה היוצרת שוט קצר של האב והבן נכנסים יחד לרכבם ונוסעים. משל יש להם דרך משותפת לנסוע בה בחיים. גם בסרט הזה משמשת הזלקת נרות שבת סממן דתי מובהק, אולם בשונה מן הסרט הקודם יש כאן גם תפילה, קידוש ושולחן שבת. כל אחת מהדמויות במשפחה מתארת מה "הרוויחה" מהמורכבות המשפחתית ("אני למדתי מהסיפור הזה על העולם החילוני יותר...אני למדתי מה זה כבוד" ומשפט המפתח: "כל אחד מאתנו יצא יותר מחוזק בתור אדם"). בשני הסרטים מעורר הסיום מחשבות, ולא מעט תקוות.

הסרט השלישי מתאר סיפור אחר. "תורה ועבודה", פרפרזה ברורה על האידיאל ההרואי, הוא סיפורה של בחורה בת-ימית הלומדת בתיכון חרד"לי ("כי ההורים רצו מקום דתי, עם שרואלים שלושת רבעי וכל זה...") ועובדת בשעות הערב בבר כשר. בפתיחה הזרמטית משהו, מכניסה אותנו היוצרת עמוק לדלפק בבר,

"איש באמונתו יחיה"
אלופת צביה, רחבה

"איש באמונתו יחיה"
אלופת צביה, רחבה

ה"קולית" יותר, היא זו שמפרגנת לחברתה על כך שיש לה חבר. היא אף קובעת בפסקנות "הגיע הזמן, לא?", תוך שהיא קורצת בעינה ברמיזה ברורה.

למרות השוני בין הסרטים, וההבדל המובהק שבין השניים הראשונים לבין השלישי, אני רוצה לחזור דווקא למכנה המשותף שלהם. בעולם שיש בו ניצנים של חשיבה מסוג "גם וגם", לא פלא שאנו מוצאים עצמנו ניצבים בפני אתגרים לא פשוטים. בבחירה שבין קודש לחול, בוחרות כמעט כל הדמויות – בסופו של דבר – שלא להזניח לא את הקודש ולא את החול. הקושי שמזמנים החיים, המורכבות הרגשית העזה, המחשבות המבולבלות, הן רק בבחינת זרז למציאת מנוח בבחירת הדרך הנכונה. באחד הווידיויים הכנים, מספרת הבחורה העובדת בבר כי "לפעמים יש דברים שאני מזדעזעת, אבל זה דברים שגם ברחוב אני אראה, ואם לא אז באינטרנט...". זו אולי תמצית המציאות המורכבת של חיינו: אנו נחשפים, פיסית ורגשית, לעולם מלא וגדוש הקורא תגר על כל אקסיומה שעליה התחכנו.

בני הנוער פוגשים את החוויות האלה כל העת, כך או אחרת, וכמעט בלתי אפשרי להציב מול החשיפה גבולות של ממש. האם המבקשת לשלוח את בתה לפנימייה חרדית על מנת שתתחזק, והחברה שקובעת

בפסקנות, כי "אי אפשר להישאר ככה דתייה", מייצגות נאמנה את התפיסה לפיה הצבת הגבולות היא בסיס הפתרון. אלא שאי אפשר להתעלם מן העובדה שיוצרות הסרטים אינן מוכנות להתייחס להתבדלות כמתווה נכון וכפתרון של ממש למורכבות שאותה הן חוות. הן מבחינת התוכן של הסרטים והן ברמת הדקויות בעריכה (בהתחשב בעובדה שמדובר בסרטי גמר של תיכונים/סטיות), עולה מסר, שמורכבות רגשית היא מפתח אמיץ יותר ונכון יותר להתמודדות עם קשיי השעה. אך לא אחת מן היוצרות אינה משלה את עצמה: החיים בתהום בין תפיסות שונות אינם קלים. אולם מסתבר, שבאופי של חיים שבהם מתערבים יחד קודש וחול, חומר ורוח (וכן, גם יהדות וקולנוע), העמידה העיקשת מול חלקיה השונים של המציאות, היא המפתח ליצירת עולם של רגשות מורכבים יותר, וממילא פסיפס חיים אנושי שלם יותר.

אולי כאן טמון גם היסוד לפתרון המצוקה החינוכית של היהדות הדתית בת זמננו. במקביל לעמידה עיקשת על קיום הפלטפורמה ההלכתית והדתית של חיינו, עלינו לאפשר את השיח הרגשי המורכב ברמותיו השונות. אמנם שיח זה לא ייתן בהכרח מענה שלם והולם לשאלות של המתבגר, אך בהתנהלות נכונה ייתן הרבה מקום של כבוד לשאלות עצמן. וזה אולי מסר חינוכי חשוב נוסף מנקודת מבט יהודית: גם אם לא לכל שאלה יש לי תשובה, הרי שעדיין כל שאלה מהותית היא חשובה. חינוך באקלים מעין זה הוא אתגר לא פשוט, אך אל לנו לשכוח כי מצדו השני של המתרס עומדים גופי הידע התקשורתיים השונים, המבקרים דרך קבע כל מוסכמה, ומלמדים אותנו כל העת כי שום דבר אינו ברור ושהכל שפיט.

"בעקבות התור" –
אחלמה קרית ארבע

כף דלי ומסננת

(או למה כל כך חשוב ללמוד שיעורי תקשורת עיניים מהיל צעיר?)
שירן מיארה | תלמידת י"ב, מקיף דתי גרוס, קרית גת

11

כיום יותר מאי פעם יש שימוש לרעה בכוח האדיר שלה וזה מה שגורם לנו, מרבית תלמידי התקשורת לרצות להיכנס לתוך העולם הזה ולהשפיע מתוך הכוונות הכי תמימות וטהורות. הרצון הזה בוער בייחוד בתלמידי הפריפריה (אגב ייצוג סטריאוטיפי), שרוצים להראות משהו אחר.

דווקא בתור תושבת קריית-גת אני מאמינה שיהיה זה יתרון אדיר לעסוק בתקשורת ממקום שאין בו ניתוק מהתושבים, אין התנשאות, יש חיבור לחיים בשטח. זה הופך את העבודה העיתונאית להרבה יותר הממ...מה המילה...ערכית, מילה קצת מאובקת ומיושנת.

"הייתי אולפן ציורה"

לכן היום, כאשר הסוגיה הכי מאתגרת היא מי יהיו הפינליסטים של נולד לרקוד, כל כך חשוב להקנות כלים עוד מגיל צעיר לצריכה נכונה ובכונה של תקשורת, כדי שלא נהיה נתונים למניפולציות כאלו ואחרות שנועדו לשרת את בעלי ההון; כדי לממש את חירות המחשבה, חירות המעשים שלנו; כדי ליצור דור שיחווה ילדות, שיחווה תמימות.

איך אסכם? אני אסירת תודה על שבחרתי נכון.

חדשות ערוץ 2 ומבזקי "קול ישראל" היוו עבורי מה שדורה ובוץ מהווים היום בשביל ילדים בני שלוש עד שש, קרי האנשים אשר על פיהם יישק דבר, האנשים אשר על פיהם אני מבססת ובונה את תפיסת עולמי. פתטי? לא, אולי מכחיד הוא ההגדרה הנכונה, או מלחיץ. ברור, שלצורך במאה אחוזים תקשורת המונים מגיל כל כך צעיר, בלי היכולת לסנן את התכנים, יכול להיות מסוכן, בייחוד כשאתה שייך לקבוצת מיעוט הזוכה לייצוג מאוד מצומצם וסטריאוטיפי בתקשורת.

למזלי התחלתי ללמוד תקשורת, כך אחסוך מכם את כל תרחישי האימים נוסח "מה היה קורה לו בחרתי ללמוד ביולוגיה" (אפשר שהייתי הופכת למפלצת דו ראשית הסוגדת בלילות למשפחת מוזס, וזורה הרס ומדון בעיריית המצוקה העוני והאבטלה קריית גת).

עולם שלם נחשף בפני. הזהימה אותי במיוחד רמת העוצמה וההשפעה שיש לתקשורת עלינו וכמה קטנים ותמימים אנו, הצרכנים מולה. הדבר משתקף בכל מקום: החל מנושאי השיחה בעבודה, בארוחות משפחתיות, בבית הספר, וכלה בדפוסי חשיבה מעוותים שהתקשורת מרגילה אותנו בהם: מה חשוב יותר ומה חשוב פחות (מי אמר "אינפורטיימנט" ולא קיבל)

האמונה העיוורת פינתה מקום לצורת חשיבה ביקורתית, אשר גורמת לי להבין את האינטרסים העומדים מאחורי פרסום כל ידיעה וכתבה, את הקשר הבלתי נפרד בין הון, שלטון ותקשורת, והמלחמות המכוערות שמנהלות שלוש ה"רשויות" הללו על גבינו.

מובן, שלא כל התקשורת היא בבסיסה שלילית, אבל

"חיפשתי את שאהוד נפשי" [לחצו על התמונה כדי לראות את הילד]

"שתי תוכניות בטעות אחת" אולמרט צבי, תצלום

כתבת חדשות כמו שהיו רגילים טרם התחילו ללמוד במגמה. ביקורתיות זו תורמת בעיניי גם לדימוי העצמי של התלמידים.

אסביר את כוונתי: כל אחד מאיתנו משויך לקבוצות חברתיות שונות: הדתי, העולה, הצפונבון, המתנחל, וההוא מהפריפריה. כל אחד לומד על הקבוצה שאליה הוא משויך גם, דרך אמצעי התקשורת. נער שאין לו את הכלים לצריכה מושכלת של אמצעי התקשורת עשוי לאמץ בקלות רבה את הדימויים התקשורתיים של הקבוצה שאליה הוא משויך. כל עוד אלו דימויים חיוביים – זה נפלא; אך ידוע שהתקשורת מעדיפה את השלילי, נמצא שהתקשורת עלולה להשפיע על דימוי עצמי שלילי; מכאן הדרך קצרה לאפקט פיגמליון, נבואה המגשימה את עצמה.

אני מקריית גת, ואני יכולה להעיד שרוב מוחלט, אם לא כל הכתבות שנעשו על קריית גת, כתבה בשבעה ימים, כתבת תחקיר בעובדה, סרט תיעודי ועוד הציגו את קריית גת כעיריה שכוחת אל. דימוי זה השתקף בטקסט, בתמונות, באיורים ובמראווינים שנבחרו. נראה כאילו הכתב ניסח את הכתבה עוד לפני שביקר בעיר, וכשהגיע הוא חיפש רק את האנשים והתמונות הנכונות שיתאימו לכתבה. חשיפת תושבי העיר לכתבות כאלה בהחלט יכולה לעורר תחושה של מגורים בעיר אפלה ולא מוצלחת, עיר של אנשים מסכנים, מובטלים, עיר שאינה נותנת הזדמנויות להתפתח, מכאן ניתן לשקוע בתוך דימוי זה ולהיות חלק ממנו, או לעזוב את העיר. סכנה זו פוחתת באופן ניכר בקרב תלמיד תקשורת שפיתח ביקורתיות כלפי המדיה ומבין שזוהי הצגה חד-צדדית של העיר. הוא הדין לגבי הדתיים, המתנחלים וכל קבוצה חברתית אחרת. תהליך פקירת העיניים בלימודי המגמה פועל בהחלט נגד הבורות המסנוורת המוליכה אותנו שולל במציאות כה מתוקשרת.

ישנן שתי אמרות של ליאונרדו דה וינצ'י, שאני מתחברת אליהן מאוד ומשייכת אותן לתקשורת המונים. שתיהן יחד מבטאות פחות או יותר את תמצית ביקורתי על תקשורת ההמונים (לצד הערכתי אותה) ואת יחסי להוראת התקשורת. תגידו: 'מי את שתצטטי את זה וינצ'י ותפרשי אותו כראות עינייך' אין לי שום ודאות מהו כיוון זה וינצ'י באמרות אלו, בטוח שבמאה ה-15 הוא לא התכוון להקשר שלי; אבל, אין זה משנה, מרגע שהאמן אמרן כל אחד יכול לפרש אותן כהבנתו (מודל סמיוטי?).

דה וינצ'י: "רבים הם הסוחרים באשליות ובניסים מזויפים ומרמים את ההמונים הטיפשים". אין ספק שתקשורת המונים זה מסחר, מסחר של אשליות (ריאליטי וכדומה), של מאבקים על סדרי יום למיניהם (למשל ספינים), מסחר על תודעה ציבורית, מסחר לשם הרייטינג והכסף ועוד. תגידו: 'ומה עם כתבות תחקיר וסרטי תעודה איכותיים?' גם הם אינם מציגים בדיוק את כל האמת, סוג של זיוף קל, נרטיבים...

הציבור הרחב, או כפי שמכנה אותו דה וינצ'י: 'ההמונים', אינו מודע לכוחות ולאינטרסים השונים שמניעים את עולם התקשורת, ומבלי לשים לב הוא הולך שבי אחר אמצעי התקשורת ונופל ברשתם. בדיוק כפי שהצליח החלילן מהמלון לשבות בקסם נגינתו את העכברים, כך מצליחה התקשורת לשבות בקסם הרייטינג את ההמונים הבולעים את מסרי המדיה ללא כל סינון, ללא ביקורתיות, ללא עין חדה וגלגלי מוח שפועלים. אין בכוונתי לצאת נגד המדיה, להפך אני מאוהבת בה, אך אני בהחלט מאמינה שיש לפעול לצריכה מושכלת שלה.

דה וינצ'י: "הבורות המסנוורת מוליכה אותנו שולל. הו! בני – תמותה אומללים, פקחו את עינכם!" כן, מי שאין לו הכלים לצריכה מושכלת של המדיה הוא בור בתחום זה, בדיוק כמו אנאלפבית שהוא בור בתחום הקריאה. אנו נזדעזע למראה ילד שאינו יודע קרוא וכתוב, אך אינו חושבים כלל הנחלת מיומנויות לקרוא נכון את שפת העיתון, את הטלוויזיה, את הרדיו ואת האינטרנט – אנו ניזונים מהם ובולעים את תכולתם מבלי ללעוס. בשונה מחבריהם לספסל הלימודים, תלמידי מגמות התקשורת הם זן אחר של צרכני תקשורת, הם צורכים תקשורת בעיניים אחרות, פקוחות. תלמידי מגמת התקשורת כבר לא רואים פרסומת או

קצר בתקשורת

יותם מליק | בוגר ישיבת יבנה חיפה

13

מיותר לציין שחלומי התנפץ מול פני: אף לא אחד מהדברים שמניתי התממש. אני שואל את עצמי (ואתכם, אם יורשה לי), האם החלום הזה, מספר רגעים של תמימות זו, לא היו יכולים להיות יותר מפנטזיה? האם אנחנו, תלמידי הישיבות התיכוניות, כל כך רחוקים מהגשמת החלום?

ידעתי שקיימים בתי ספר שעבורם זוהי מציאות יומיומית; הכרתי בתי ספר שבהם המגמה אינה המפלט האחרון לתלמידים כושלים, אלא מגמה שתלמידים מתחרים ביניהם לבא בשעריה. ראיתי בתי ספר שבהם המגמה עשירה בציווד מתאים ומקבלת רוח גבית מההנהלה; אין צורך בלחצים כדי לפתוח מדי שנה את המגמה, אלא הנהלה מגייסת ביוזמתה את מיטב אנשי המקצוע והשחקנים ליטול חלק בסרטי המגמה כדי לקדם מניסיונם העשיר את יוצרי המגמה. כל כך חפצתי שיתקיימו אלה גם במחוזותיי.

אכן כן, הסרט "קצר בתקשורת" מראה את הנהלת הישיבה ואת התלמידים הלומדים בה באור שלילי, לא מחמיא וייתכן שבמידת מה אפילו מכוער; אבל יותר משהסרט בא להראות את מה שאין, הוא בא להראות את מה שהיה צריך להיות שם.

כיום, ידוע לכולנו ואף לא מפסיקים לדבר על כך, שיש חשיבות להימצאות אנשי ציבור דתיים בתקשורת, שכן "גם את קולנו צריך להשמיע במדיה". אולם חוסר ההשקעה והזלזול במגמות התקשורת בישיבות תיכוניות גורם לנו למנוע מראש את מה שאנחנו רוצים כל כך שיהיה.

בהזדמנות זו הייתי רוצה להפנות את תשומת לבכם לקטע, שהוא לעניות דעתי לא פחות משמעותי וחשוב בסרט, למסקנה המתבקשת מהסרט: למרות המצב הנתון, אלו החולמים למצוא עצמם בתחום התקשורת, גם אם נתקלים הם בקשיים, בכיתות סגורות ואין כרגע פתרון מתאים בנמצא – עליהם להמשיך וללדבוק בדרכם, ולא לתת "למכשולים הזמניים" לעכב בעדם להגשים את חלומם.

לפני מספר שבועות פנה אלי חבר בישיבת ההסדר שבה אני לומד, בעקבות פרסום כתבה על סרטי "קצר בתקשורת" בעיתון "הצופה", והזכיר בפני את הדמיון שבין הסרט "קצר בתקשורת" לסרטים של הבמאי יוסי סידר (במאי הסרט מזורת השבט וזומיו). לדעתו אין זה הוגן להציג את פני הישיבה שבה למדתי בצורה כל כך שלילית, ואין מכבסים כביסה מלוכלכת ברשות הרבים. אני מצדי לא ניסיתי להעמיד אותו על טעותו.

מיותר לציין, כי אותו חבר כלל לא ראה את הסרט ואינו יודע את הפרטים מעבר לכותרת הכתבה: "הסרט של התלמיד לשעבר – מותח ביקורת חריפה על הישיבה".

אם אהיה כן עם עצמי, אכן, הסרט מראה את הישיבה התיכונית באור שלילי; אך זאת לא המטרה, אלא תוצאת לוואי כאשר מטרתך העיקרית הינה בראש ובראשונה להציג בעיה קשה מאוד המצויה בישיבה זו בפרט, ובציבור הדתי בכלל.

לפני כשלוש שנים, כאשר נפתחה בישיבה מגמת לאחר לחצים רבים על הנהלת הישיבה, הייתי מאד נאיבי. חשבתי לעצמי, שכשם שמי שמתעתד להיות רופא לומד במגמת ביולוגיה, ומי שרואה עצמו בעתיד כמהנדס מחשבים לומד במגמת מחשבים, כך מי שחפץ למצוא את עתידו בתחום התקשורת, לומד במגמת תקשורת. בתמימותי כה רבה, בכל פעם שהוזכרה המגמה עלתה בעיני רוחי תמונה של תלמידים יצירתיים וחרוצים האוהבים את מה שהם בחרו לעשות, יוצרים סרטים בשיתוף פעולה מלא עם הנהלה תומכת הנותנת תקציבים וציוד מתאים שיסייעו ליצור סרטים ולקדם את התלמידים.

סרטון וידאו "כח נטורי" אפרת, 'אנחנו חוזרים'.

רשימת בתיה"ס שהגישו סרטים לתחרות יצירה צעירה היו

14

ישראל תשס"ח

בגרות מבוקרטים

תחזי דרום

- אולפנא צביה, אשקלון
- תיכון גרוס, קרית גת
- תיכון אמי"ת, קרית מלאכי
- אולפנת אמי"ת, באר שבע
- אולפנת נתיבות

תחזי הת"ש"בנות

- אולפנת להב"ה, קדומים
- אולפנת בני עקיבא צפירה
- ישיבת נווה שמואל, אפרת
- ישיבת כפר הר"אה
- אולפנת נווה דקלים, גבעת וושינגטון

תחזי צפון

- אולפנית אורט, טבריה
- ישיבה תיכונית אורט, טבריה
- אולפנת המתמיד, קרית שמונה

תחזי חיפה

- אולפנית מבשרת ברוך, חדרה
- אולפנת כפר פינס
- אולפנית אלישבע, פרדס חנה
- אולפנית אור עקיבא
- ישיבת יבנה, חיפה

מחוז ירושלים ומנח"י

- ❑ תיכון אור תורה סטון בנות, ירושלים
- ❑ בית ספר אמי"ת דרור, ירושלים
- ❑ אולפנת עפרה
- ❑ אולפנת מודיעין
- ❑ אולפנת קרית ארבע
- ❑ מדרשית עמליה, ירושלים
- ❑ אולפנא צביה, ירושלים
- ❑ תיכון הימלפרב, ירושלים
- ❑ אולפנא לאמנויות, ירושלים
- ❑ תיכון אור תורה סטון בנים, ירושלים
- ❑ אולפנא צביה, כוכב יעקב
- ❑ ישיבת שעלי תורה, בית שמש

מחוז מרכז

- ❑ אולפנת השומרון, אלקנה
- ❑ אולפנית ישורון, כתח תקוה
- ❑ אולפנא צביה, רחובות
- ❑ אולפנת זבולון, ראש העין
- ❑ אולפנא צביה, רבבה
- ❑ אולפנית גבעת וושינגטון

מחוז תל אביב

- ❑ ישיבת בנ"ע בני-ברק, קרית הרצוג
- ❑ אולפנת צביה, הרצליה
- ❑ תיכון בית וגן, בת ים
- ❑ נווה שרה הרצוג, בני ברק
- ❑ תיכון עירוני ח', תל אביב (ראשית)

מעניקי הפרסים:

- פרס ראשון לסרט עלילתי:
"הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו"
- פרס השופטים:
חברת "רשת"
- ציון לשבח לסרט תיעודי:
"מעלה - המרכז לציונות דתית"
- פרס לסרט בנושא חברתי:
"הקן ע"ש בילוייה מעוז לחינוך חברתי וערכי"
- פרס לתסריט הטוב ביותר:
"מכללת אורות ישראל", אלקנה
- פרס תלמידי מגמות התקשורת:
"מכללת ליפשיץ", ירושלים
- פרס למגמה המצטיינת:
חברת "מעגל סגור"
- פרס הגולשים בערוץ 7
ערוץ 7, פרס ע"ש אדיר זיק ז"ל

ועדת שיפוט:

- רפי קפלן - מנכ"ל "מעלה, המרכז לציונות דתית".
- ענית קפאח - בימאית, תסריטאית.
בוגרת ביה"ס לטלוויזיה וקולנוע "מעלה", לקטורית בערוץ השני.
- נעם דמסקי - בימאי ומפיק.
בוגר ביה"ס לטלוויזיה וקולנוע "מעלה".
- יוצר הסידרה "הישיבה", "האוסף של ידידיה ועוז".

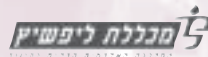
סרטים תיעודיים

- אולפנת זבולון, ראש העין
- זן נדיר
- אולפנת צביה, הרצליה
- שתי מתכות בטבעת אחת
- אולפנת אמי"ת, באר שבע
- כלוא
- ישיבת יבנה, חיפה
- קצר בתקשורת
- אור תורה סטון בנות, ירושלים
- סופר אמא
- אולפנת צביה, רבבה
- איש באמונתו יחיה

סרטים עלילתיים

- אולפנת קרית ארבע
- בעקבות הגורל
- אולפנת בני"ע צפירה
- נפש חצויה
- תיכון אמי"ת, קרית מלאכי
- כשתקראי את המכתב
- ישיבת קרית הרצוג, בני ברק
- עד לב השמים
- אור תורה סטון בנים, ירושלים
- חיפשתי את שאהבה נפשי
- ישיבת נווה שמואל, אפרת
- כמו בסרטים
- אולפנת עפרה
- אם צעקה הנערה
- אולפנת עפרה
- seeddeath

הקן ע"ש
בילוייה מעוז

הפקה: בלהה גליקסברג

עריכה: רויטל זיוון (שטרן)

עורך פרסומים: ישי לוי

אחראית פרסומים: בת שבע סיאני

עיצוב וסדר: סטודיו "שחר שושנה" מקבוצת סקורפיו 88

הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים

מינהל החינוך הדתי, היחידה ללימודי תקשורת, קולנוע ואמנויות